



NNNs uttale om EØS-avtalen

Målet for NNN er en lønnsom matindustri i Norge. Norsk matindustri må være basert på foredling av norske jordbruksråvarer.

Norsk matindustri er Norges nest største landbaserte industri og står for 23 prosent av norsk industris totale produksjonsverdi. I 2009 utgjorde produksjonsverdien over 173 mrd kroner.

På bransjenivå er kjøttbransjen den største med 25 prosent etterfulgt av fiskeri 21 prosent, mens meieribransjen sto for 11 prosent.

I 2009 sysselsatte matindustrien (utenom fisk) 38 000 personer spredt over hele landet. Det utgjør om lag 18 prosent av industrissysselsatte i Norge.

Status EØS

EU er Norges desiderte handelspartner, også når det gjelder landbruksvarer. I 2009 var EUs andel av totalimporten av landbruksvarer til Norge på 68 prosent eller 23 mrd kroner. I 2009 utgjorde importen av kjøtt og kjøttvarer 350 mill. kroner, melk og melkeprodukter 535 mill. kroner, grønnsaker og frukt om lag 3,4 mrd kroner og korn 1,2 mrd kroner. På ti år har EU mer enn doblet sin eksport av landbruksvarer til Norge, ost har størst økning, norsk eksport til EU står på stedet hvil med noe over 3 mrd kroner. Importen av landbruksvarer fra EU er nå mer enn 7 ganger større enn eksporten til EU. Importen fra de nordiske landene er nesten 7 mrd kroner. Matindustriens andel av hjemmemarkedet er jevnt synkende til 85 prosent i 2009.

Sett i forhold til retningslinjene i EØS-avtalen om samhandel med landbruksvarer er helhetsinntrykket at det er en svært ubalansert avtale, når det gjelder tollkonsesjoner og kvoter. Utvidelsen av EØS-avtalen som skal gjelde fra 2011, forsterker denne utviklingen ytterligere.

NNN mener utsiktene for en mer balansert samhandel med landbruksvarer fremover ikke er gode under de rådende forhold. Med tanke på de konsesjoner Norge har gitt, samt utviklingen i samhandelen for de innbefattede produkter, vil det være høyst urimelig å fortsette EØS-forhandlinger om landbruksvarer før rammene for den internasjonale varehandelen er på plass i WTO.

Protokoll 3-varene utgjør en betydelig del av samhandelen mellom Norge og EU. Mens EU-eksporten til Norge bare øker, har den norske eksporten til EU stagnert. Det har blant annet sammenheng med overkompensasjon og industribeskyttelse i EU sammen med bortfall av eksportstøtte til norske råvarer.

RÅK-ordningen er til for norske primærprodusenter

RÅK-ordningen er til for norsk jordbruk og er av avgjørende betydning for å sikre avsetning av norske jordbruksråvarer til priser som tollvernet og jordbruksoppjøret tilrettelegger.

Da liberalisering av industrielt bearbejdede landbruksvarer startet på 60-tallet i Europa og senere da EFTA-landene inngikk handelsavtaler med EU, ble landbrukspolitikken fredet.

Alle parter ønsket å sikre avsetningen av sin egen jordbruksproduksjon. Liberaliseringen gjaldt dermed den industribeskyttende delen av tollsatsene på industrielt bearbejdede jordbruksvarer som i dag benevnes som RÅK-varer. Disse er oppført i tabell I i protokoll 3 til EØS-avtalen.

Norsk matindustri har krav på råvarepriskompensasjon

Den delen av norsk matindustri som produserer RÅK-varer, har krav på full kompensasjon for ulempen med å kjøpe nasjonale jordbruksråvarer til priser over verdensmarkedets nivå. Fordi denne industrien ikke kan kjøpe sine jordbruksråvarer på verdensmarkedet, er det vanskelig å konkurrere med andre lands varer med mindre råvareprisulempen nøytraliseres. Det kan gjøres med RÅK-tollsatsar eller delvis med toll og resten med prisnedskrivning.

Prisnedskrivning er en helt nødvendig del av RÅK-ordningen

Prisnedskrivningen er ikke en subsidie til industrien for å styrke konkurransekraften, men derimot en form for råvarepriskompensasjon. Ikke alle RÅK-tollsatsene dekker 100 prosent råvareprisforskjellen. Derfor er det nødvendig med prisnedskrivning som dekker den resterende del opp til 100 prosent. Prisnedskrivningen innebærer at jordbruksråvarene skrives ned ved salg til industri som produserer protokoll 3-varer.

Mistanken fra EUs side er at den norske prisnedskrivningen blir oppfattet å være noe mer enn råvarepriskompensasjon hvilket ikke er tilfelle fordi prisnedskrivningen blir regulert etter utviklingen i råvareprisene.

Prisnedskrivningen er under press. Bakgrunnen for at EU-kommisjonen interesserer seg for saken kan være at EU har suspendert ordningen med smørrabatt til iskrem og bakerindustrien. Endring i sukkerordningen i EU vil bringe sukkerprisene i EU ned mot verdensmarkedspris. Sukker er den største RÅK-råvaren ved siden av melk og korn i EU.

Protokoll 3 er mer enn preferansetoll

Råvarepriskompensasjonshensynet er for EU svekket fordi råvareprisene i EU er på eller tenderer ned mot verdensmarkedsprisene i RÅK-varer som eksporteres til Norge.

Dermed betrakter EU protokoll 3 bare som en av flere tollpreferanseavtaler.

For Norge er det annerledes. Det er fremdeles stort avvik i norske råvarepriser og på verdensmarkedet selv om verdensmarkedsprisene har svingt betydelig de siste årene.

NNN mener derfor at det er absolutt nødvendig med råvarepriskompensasjon i handelen med RÅK-varer og at RÅK-ordningen også omfatter prisnedskrivning så lenge de norske RÅK-tollsatsene ikke dekker forskjellen mellom norsk råvarepris og verdensmarkedspris. Et av konsernene som er avhengig av denne ordningen, for å ha mat produksjon i Norge, er Orkla.

Om lag 200 mill kroner er avsatt over jordbruksavtalemidler til prisnedskrivningen som er ment å lette avsetningen av norske jordbruksråvarer. Hvis et krav fra EU om å fjerne RÅK vinner frem, vil denne delen av råvarepriskompensasjonen falle bort. EU vil motsette seg å øke norske RÅK-tollsatsler tilsvarende bortfallet av prisnedskrivningen.

I nye forhandlinger om protokoll 3 vil reduksjoner i RÅK-tollsatsene ha som følger at råvareleverandørene, i første rekke Tine, må senke sine råvarepriser uten å få dem kompensert i form av prisnedskrivning til RÅK-industrien. En ren tollpreferanseordning tjener derfor ikke norske interesser. NNN krever at før nye forhandlinger blir startet, må der foreligge en konsekvensutredning.

Norsk eksport lider under overkompensasjon ved import til EU

EU har senket sine råvarepriser siden 1996, og flere er nesten eller på verdensmarkedsnivå.

Det er ventet at det samme skjer med råvaren sukker som utgjør en viktig del av EUs RÅK-tollsatsler. RÅK-tollsatsene har stått urørt siden 1996 hvilket medfører at norsk eksport er blitt sterkt rammet av overkompensasjon.

Protokoll 3-varer hører til den frie vareflyten. Det vil si at det ikke er tillatt i følge artikkel 8 i EØS-avtalen å innføre kvantitative begrensninger, kvoter eller andre begrensende tiltak i handelen med protokoll 3-varer. Likevel har EU innført kvote for brus og sjokoladevarer, uten at Norge reagerte.

Mer politisk styring

NNN ønsker mer politisk debatt om alle typer endringer i EØS-avtalen og til EUs direktiver generelt. Vi mener at for mange endringer foregår uten noen form for politisk behandling. Konsekvensene er at det sjelden blir utarbeidet konsekvensanalyser og at vedtakene heller ikke blir etterprøvd.

Kjell Mjaatvedt
Hovedkasserer
NNN-forbund

Vedlegg

Norsk landbruk

- Kjerneproduksjonen i norsk jordbruk er melk og kjøtt. 70 % av totalverdien i jordbruket stammer fra disse produksjonene.
- Norge har et snevert omfang av egne jordbruksprodukter.
- Norge importerer store mengder matvarer og dyrefôr. Flere store jordbruksvarer på verdensmarkedet som soya, mais, ris, tropiske produkter, kaffe og te kan importeres fritt til Norge.
- Norge truer ikke verdenshandelen med eksportsubsidier, eller lokale markeder i utviklingsland.
- Eksportsubsidiene gjelder i størst grad ost til andre i-land.
- Norges matindustri er liten. Bransjevis er det få bedrifter i hver. De ulike bransjene innen matindustrien er små og avhengig av avsetning innenlands.
- Det norske matvare- og landbruksmarkedet er lite og er i liten grad i stand til å absorbere store og raske skift i importen.
- Norske samvirkebedrifter representerer en betydelig virksomhet og et betydelig antall arbeidsplasser spredt over hele landet. De er eid og styrt av norske bønder, og er lokalt forankret slik at verdiskapningen tilfaller eiere i hele landet.
- Norske samvirkebedrifter hører til en stor internasjonal familie i industriland og utviklingsland

Norge og EU

- Det importeres i dag mer enn 7 ganger mer enn det eksporteres jordbruksvarer fra Norge til EU.
- EU har like store kvoter inn i Norge som Norge har inn i EU selv om det norske markedet er hundre ganger mindre.
- EU har fått ytterligere ensidige innrømmelser fra Norge selv om EØS-avtalen sier noe annet.
- EU har bestemt hvilke administrative ordninger Norge skal ha. De administrative kostnadene ved import til EU er betraktelig større enn inn i Norge.
- EU fortsetter med grov overkompensasjon i tollsatsene for RÅK-varer.
- Norge har fått forverret markedsadgang for flere varer som det har vært mulig å eksportere.
- Norge har fått preferanser for varer som vi ikke produserer.